

Ksenofont, Ekonomik, Streszczenie rozdziały VI – X (circa 350 pne)

Jak wychować żonę?¹

W rozdziale VI Sokrates podsumowuje dialogi z Kritobulusem o tym czym jest ekonomia; w rozdziałach VII – X rekapitułuje dialog z Ischomachusem o tym „*jak wychować żonę*”. Punktem wyjścia do tej rozmowy jest zainteresowanie Sokratesa postacią Ischomachusa jako „męża dobrego i pięknego”, oraz majątnego obywatela, który wyróżnia się tym, iż ma ponoć dużo czasu wolnego. Dialog rozpoczyna się od dociekań Sokratesa, kto w takim razie zajmuje się domem.

Czym jest ekonomia?

Ekonomik czyli gospodarz, zarządza majątkiem, w tym folwarkiem, pracą i życiem niewolników i najemnych pracowników (współcześnie zasobami ludzkimi), wymianą rynkową, rodziną. Jego celem jest pomnażanie majątku (własności – czyli „wszystkiego, co jest do życia użyteczne”. **Ekonomia jest nauką o właściwym dysponowaniu ludźmi i rzeczami, aby pomnażać majątek**. Sokrates i jego interlokutorzy podkreślają ekonomiczną rolę rolnictwa i postrzegają zarządzanie majątkiem rolnym jako szlachetny sposób pomnażania bogactwa. Z analogii, jakimi Ischomachus posługuje się w opisie gospodarowania (współcześnie aktywności ekonomicznej) wynika iż modelem do zarządzania majątkiem jest szkolenie żołnierzy i taktyka wojenna.

(Tu dygresja: na podobnych analogiach i doświadczeniach opiera się rozwój nowoczesnych metod zarządzania firmą; przykładem wpływ doświadczeń kwatermistrzowskich - aprowizacji, zapewnienie i planowania uzbrojenia i żołnierzy armii z I wojny światowej na amerykański dyskurs o zarządzaniu firmą; podobnie na rozwój teorii systemów – system theory – i cybernetyki na MIT wpływ miały rozwiązania aprowizacji armii w II wojnie światowej)

„ Tak samo, niewiasto, wojsko nie trzymające ładu pełne jest zamieszania, najłacniejsze do pokonania wrogom, niesławy i nieużytku stawiające widok nieprzyjaciołom: muł, ciężko zbrojny, pachołcy, lekko zbrojny, jeździec, wozy, Jakżeż bowiem mogą pochodzić, jeżeli w takim będąc stanie jedni drugim zawadzają, idący biegnącemu,biegnący stojącemu, wóz jeźdźcowi, muł wozowi, pachołek ciężko zbrojnemu? Jeżeli zaś bić się wypadnie, jakżeż będą walczyć w takim zgiełku?

Rodzina

Celem rodziny (związek między kobietą a mężczyzną) jest biologiczna reprodukcja i bezpieczeństwo na starsze lata. Głową rodziny jest mężczyzna. O małżeństwie decydują względy ekonomiczne. W imieniu kobiety decyzje o wyborze małżonka i umowie małżeńskiej podejmują rodzice. O tych rozwiązaniach przesądza tradycja (kultura ojców), religia i prawo.

¹ tytuł od autorki streszczenia

Atrybuty żony (regulatywny ideal, do którego „żona” wdraża przez dostosowanie się)

- posłuszeństwo
- reprodukcja (urodzenie i opieka nad potomstwem)
- gorliwość
- 'dokładność porządku'

Relacje płci i podział pracy według płci

Binarne, hierarchicznie zorganizowane opozycje:

obdarzony imieniem Ischomachus / bezimienna niewiasta
nauczyciel/uczennica
pan wszystkiego / roztropna (posłuszna) żona
silne ciało i dusza (mężczyzna / słabość (kobieta
odwaga / trwoga
żołnierz, obrońca rodziny / matka i opiekunka dzieci
co pod gołym niebem (folwark)/ co pod bezpiecznym dachem

Wspólne wychowanie dzieci na „*najcnotliwszych pomocników i żywicieli na starość*”
Wspólna własność: dom – podział pod kątek nakładu, sugerowany przez Ischomachusa

Podział pracy:

żona: prowadzenie gospodarstwa domowego (zobacz poniżej obowiązki żony)

mąż: nadzór nad folwarkiem, wymiana produktów, polityka, kultura

Uzasadnienie podziału pracy i relacji płci:

Bogowie

Prawa natury (uczyniły ją słabą, a jego silnym)

Rodzice

Własny interes: „*zestarzawszy się, im zacniejszą mnie pomocnicą a dzieciom opiekunką byłaś, o tyle więcej poważana, będziesz w rodzinie*”

Wiedząc tedy, niewiasto, co nam obojgu od Boga przykazane, powinniśmy starać się wykonywać jak najlepiej, co na każde przypadło. Nakazuje to i prawo, wiążąc męża z niewiastą; i jako Bóg współuczestnikami dzieci ich uczynił, tak prawo współnikami domu ich stanowi. Oraz jako pięknie potwierdza prawo, czego większą zdolność Bóg w każde z obojga zaszczepił.

Sankcje: kary boskie; ziemskie prawo; niezadowolenie męża

Edukacja żony

- perswazja: (jak matka pszczołka zawiaduje ulem nie wychodząc z niego, dba i opiekuje się pszczołami; praca fizyczna dobra dla jej zdrowia)
- własna użyteczność „ [K]to lepszym będzie wspólnego dobra szafarzem, to najdroższy skarb przyniosło” - czyli ten kto większym stopniu przyczynia się do pomnażania majątku, ten ma proporcjonalne do nakładu pracy uprawnienie”. Ta lokalna zasada Ischomachusa, aby zmobilizować żonę do współpracy dotyczy tylko domu, a nie folwarku. Prawo ateńskie dyskryminowało kobiety w kwestiach podziału i dziedziczenia majątku.
- Organizacja mobilności, (partycjonowanie) przestrzeni i czasu
- posłuszeństwo (nie wolno jej narzekać, że ma za dużo pracy, gorzej, jak sama mówi, byłoby jej być zmuszaną do zaniedbywania majątku) .
- Pomnażanie i dbałość o majątek jako sens jej życia
- malowanie się jak fałszywe pieniądze” i zachowanie niemiłe mężowi i bogom („Nic więcej, mówił, jak że odtąd nigdy już nic podobnego nie przedsięwzięła, lecz czystą i w stanie przyzwoitym usiłowała mi się przedstawić”)
- rola nadzorcy w domu jako przywilej od męża

Obowiązki żony:

- nadzór nad przygotowaniem pożywienia
- nadzór i udział w tkaniu
- wysyłanie ludzi do pracy poza domem
- nadzór nad produktami przynoszonymi do domu i ich zabezpieczeniem (porządek w domu; dobra organizacja rzeczy, aby je zabezpieczyć, i szybko nimi dysponować)
- nadzór nad sługami i niewolnikami
- edukacja sług i niewolników
- opieka nad sługami i niewolnikami w chorobie - w ten sposób zaskarbi ich wdzięczność i bardziej wyteżoną pracę)
- wynagradzanie i karanie służby i niewolników
- porządek w zachowaniu sprzętów i narzędzi

(„Nieporządek zaś zdaje mi się być podobnym do tego, gdyby rolnik na jednej gromadzie zesypywał jęczmień, pszenicę i bób; a potem, kiedyby potrzebował ciasta lub chleba lub przysmaku, wybierał dopiero musiał, miasto użytkowania z porządnie oddzielonych składów. I ty zatem, niewiasto, jeżeli nie chcesz doznać podobnego nieładu, a pragniesz umieć dokładnie rozporządzać dobytkiem, i z niego gdy wypadnie, brać z wygodą na użytek, i mnie, jeżeli czego zażądam, z przymileniem podawać.” musisz wyuczyć szafarkę)

- zlecenie sługom zakupów
- strażniczka praw

(„Nauczałem ją, jako i w miastach najlepsze posiadających prawa nie zdaje się wystarczać obywatelom, iż piękne przepiszą ustawy, lecz stróżów praw jeszcze wybierają, którzy dozorując, postępującego sprawiedliwie pochwalają, jeżeli zaś który działa przeciwko ustawom, karzą go. Kazałem więc uważać się żonie za taką strażniczką praw w zakresie domowym, i przeglądać, gdy jej się będzie zdało sprzęty, jako dowódzca straży przegląda załogi, i doświadczać, czy wszystko jest w porządku, tak jako rada

nasza krajowa przegląd czyni jeźdźców i koni, i jakoby królowej pochwalać i nagradzać mocą swojej władzy godnego, a karcić i karać, któryby na to zasłużył”).

Zróźnicowanie między kobietami:

pod kątem majątku i praw obywatelskich.

Małżeństwo z 'majątnym mężem' uprawnia żonę Ischomachusa do zarządzania innymi kobietami (sługi, niewolnice), ich czasem i pracą. Seksualność kobiet-niewolnic, kto ma, a kto nie ma dostępu do ich ciał, kontroluje Ischomachus.